

Особливості розвитку пізнавальної активності дітей

дошкільного віку

Нестеренко В.В., Стойнова О.В.

“Визнання своєрідності, унікальності, особливої ролі дошкільного дитинства у становленні особистості...; забезпечення гармонійного та різнобічного розвитку особистості; створення умов для активного проживання дитиною кожного вікового відрізка життя як важливої передумови її успішного розвитку в наступні роки...” – основні засади створення Базового компонента дошкільної освіти, які визначають зміст роботи з дітьми дошкільного віку на демократичних та гуманістичних засадах [1,с.6]. Зокрема, це стосується організації дитячого пізнання, де дорослий виступає як співробітник, помічник дитини. Задовольняючи природну потребу у пізнанні навколишнього середовища, дитина має змогу розкрити різні сторони своєї особистості: проявити пізнавальні інтереси у певних видах діяльності, переживати різноманітні пізнавальні емоції, прагнути до самостійності, проявляти пізнавальну активність.

Аналіз психолого-педагогічних джерел дозволяє виокремити такі особливості розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку:

- пізнавальна активність проявляється з народження та інтенсивно розвивається протягом усього дошкільного віку, виходячи за його межі, забезпечуючи набуття дитиною різноманітного досвіду пізнання оточуючого;
- вона виявляється у різних видах діяльності, як правило не характеризується цілеспрямованістю пізнання у окремій галузі – дитину цікавить усе, що її оточує;
- пізнавальна активність дитини дошкільного віку яскраво виявляється у постійних запитаннях, розмірковуванні, порівнюванні, експериментуванні, постановці та вирішенні найрізноманітніших дитячих проблем, спрямованих на більш глибоке пізнання дитиною оточуючих предметів та явищ;
- дитина дошкільного віку виявляє пізнавальний інтерес на рівні

цікавості та всеосяжної допитливості від “Що це таке?” до “Хочу все знати!” Ця активність дитини спрямована не тільки на пізнання окремого предмета чи явища, а й на розпізнання устрою, причини, мети, призначення, способу використання і таке інше. Пізнавальний інтерес є важливою складовою пізнавальної активності та підвищується з накопиченням дитиною досвіду пізнавальної діяльності. Від молодшого до старшого дошкільного віку пізнавальні інтереси набувають стійкості. Інтерес дитини прямо залежить від знань, якими вона володіє, а також від способів, якими дорослий передає їй нові знання;

- у процесі формування у дитини пізнавального ставлення до оточуючого чітко простежується єдність інтелектуального та емоційного (як домінуючого) ставлення до предметів, явищ дійсності. Дитина під час пізнання виявляє емоції, які свідчать про її інтерес до цього процесу, бажання пізнати нове, захопленість і таке інше;

- наприкінці дошкільного віку спостерігається присутність ознак самостійності, певної саморегуляції та самоконтролю пізнавальної діяльності дитини, що виявляється у самостійній постановці мети, знаходженні способу, контролю за процесом діяльності, самостійній оцінці результатів. Дитина все частіше перестає в усьому наслідувати дорослого, а іноді, у певних межах дозволеного, відходить від його вимог. З боку дитини можна спостерігати прояви ініціативи, окремих вольових зусиль, спрямованих на виконання завдань або просто на регуляцію власної поведінки;

- у процесі пізнання дитина виступає як повноцінна особистість, що здатна до визначення власної активності, до творчості у діяльності, реалізації власної волі, інтересів та потреб;

- у дошкільному віці розвиток психічних процесів стає підґрунтям майбутнього шкільного навчання;

- ефективним чинником формування пізнавальної активності є створення умов для виявлення дитини як суб'єкта власної діяльності, взаємодії з дорослими та однолітками;

- після 4–5 років пізнавальна активність набуває вигляд ініціативної перетворюючої активності. Набуті дитиною в процесі життя знання та практичний досвід дають змогу усвідомити власні можливості, а це, у свою чергу, породжує нові бажання, спонукає до ініціативних, а потім і творчих дій;

- усі вказані особливості пізнавальної активності в дошкільному віці перебувають на рівні становлення і в подальшому стають міцним підґрунтям для розвитку пізнання у процесі майбутньої життєдіяльності [2].

Отже, зважаючи на унікальність дошкільного дитинства, як періоду розвитку дитячої особистості, слід вказати на те, що особливості розвитку пізнавальної активності, проходячи певні етапи становлення, мають індивідуальний характер. За дитиною визнається право на несхожість, власний погляд, індивідуальні захоплення, інтереси, риси характеру, стилю та інше. Тому кожна дитина, як індивідуальність, потребує індивідуального ставлення у процесі роботи з нею як під час фронтально організованих вихователем занять, так і в роботі підгрупами. Обов'язковим є урахування педагогом індивідуальних проявів особистості дитини у пізнавальній діяльності.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільне виховання. – 1999. – № 1. – С. 6-19.
2. Поддьяков Н.Н. Ребенок-дошкольник: проблемы психического развития и саморазвития // Дошкольное воспитание. – 1998. – № 12. – С. 69-74.
3. Эмоциональное развитие дошкольника: Пособие для воспитателей дет. сада / А.В.Запорожец, Я.З.Неверович, А.Д.Кошелева и др.; Под ред. А.Д.Кошелевой. – М.: Просвещение, 1985. – 176 с.